

ירושלים מהסיפורים (ב)

פולקלור ירושלמי, מתוך הספר "מאגתיים סיפורים ירושלמיים" (הוצאת צבעונים)

הנחלת הלשון

בשנת 1960 יצא לי להפיר את יעקב מימון, ממציא הסטנוגרפיה העברית וקצרן בישיבות הממשלה, שהיה יושב לשמאלו של בן-גוריון. היהודי הזה היה ציוני אמיתי, והציונות שלו התבטאה במלחמתו למען הנחלת הלשון. הוא ארגן מתנדרים, ובהם גם אני.

בכל יום שני היו יוצאים מירושלים שלושה-ארבעה ויליסים (טנדרים מכוסים בךונט, ולאורכם שני ספסלי עץ ושלט "נא להשתמש במאפרה") ליישובי חבל עדולם. בחורף היה קשה. היינו יוצאים בשתיים אחרי הצהריים, מגיעים בארבע, לפחות שעתיים נסיעה. היינו נוסעים בטנדר הפתוח, מכורבלים בשמיכות שראו ימים טובים יותר במלחמות הוד מלכותו ולאחר מכן במלחמות ישראל. לכל אחד מאתנו הוקצה בית. לי היה בית של משפחה פורדית. היה קל מאוד ללמד אותם, כי הם לא ידעו מילה אחת בעברית.

קודם כל, אם המשפחה היתה מקבלת אותי בארוחה ובכוס תה מתוק, מה זה מתוק? ואז הייתי מלמד אותם כמה שלימדתי, ואחר-כך היינו חוזרים לירושלים עטופים בשמיכות. עד היום אני מחפש פורדייה זקנה שמדברת עברית במבטא דרום אמריקני...

מאיר צ'לי

קישואים בנשימה

כשרופא היה בא אלינו הביתה, היינו מתרגשים מאוד. כל השכונה התרגשה מארשת פניו החמורות, מתיק העור הגדול שלו ומהפלים המשונים שהוציא לבדיקה.

פעם הגיע רופא עולה חדש לבקר את דודתי החולה. הדודה אמרה לו שיש לה קששים בנשימה.

הרופא לא הבין את פירוש המילה קששים ושאל: "יש לך קישואים בנשימה?" הדודה לא יכלה להתאפק ופרצה בצחוק מתגלגל. מחלתה פרחתה לה.

יהודה עצבה

זה החתן

יש רחוב בירושלים שנקרא 'רחוב השידוכים' – 'שירד' כין גאס'. מגיעים אליו משער ציון, פשיזאים מהחומה לעבר שער יפו. ליד החומה של פנסיית דורמזיון יש רחוב צר. שם היו קובעים פגישה ביום רביעי

בצהריים בשעה שתיים-עשרה. הבחורה תבוא משער יפו, הבחור יבוא משער ציון, יעברו, יראו זה את זה, ונגמר הסיפור.

אבא שלי היה מה"מתקדמים", ורצה לראות את הבחורה שמשדכים לו. אחרי האירוסים, הוא בא להתארח בשבת בבתי ורשה ולראות את הפלה. רק ליל שבת אחד נותר לו עד החתונה.

הוא לא מספיק להתיישב ליד השולחן – דפיקה בדלת. שכנה דופקת בדלת ושואלת: "יש לך חלב? אה דוס איז דה חסן (אה, זה החתן), מזל טוב!"

לא חולפת דקה, ושכנה אחרת בדלת: "יש לך פננה? אה, זה החתן. מזל טוב!"

כל השכונה באה, כל אחד בא בשביל משהו אחר.

ישראל גליס

כהן אמריקני

באחד הימים מגיע לישיבה הגדולה במאה שערים יהודי אמריקני, נכנס לגבאי ואומר לו: "תשמע, אני בא מארצות-הברית, ואני רוצה להיות כהן". ראה הגבאי שיש לו עסק עם איזה יהודי מטורלל, אמר לו: "אין בעיה, תשלם אלף דולר, ואני עושה אותך כהן". שילם לו היהודי האמריקני אלף דולר. אחרי

שקיבל את הכסף, שואל אותו הגבאי: "למה כל-כך חשוב לך להיות כהן?"

אומר לו: "אגיד לך את האמת, באמריקה אבא שלי היה כהן..."

שלום באגד

הנשיא מראה את הדרך

יום אחד הלך הנשיא יצחק בן-צבי ברחוב אבן גבירול בירושלים, ובמרחק מה ממנו הלך השוטר האישי שלו. משהו ניגש לנשיא ושאל על כתובת הנשיא התחיל להסביר לו: "אתה הולך שני רחובות ימינה ורחוב אחד שמאלה, ואתה מגיע".

ניגש השוטר אל אותו אדם ואמר לו: "אתה יודע עם מי דיברת? עם נשיא מדינת ישראל". היהודי, נרגש כולו, חזר אל הנשיא וביקש סליחה על שפנה אליו. ענה לו בן-צבי: "זה שום דבר, מתפקידו של הנשיא להראות את הדרך".

ישראל גלעד

נעליים חדשות

בפסח, הכל היה חדש. התרגשות גדולה היתה ללכת לסנדלר בשכונה ולהזמין נעליים חדשות. זו היתה שעתו הגדולה של הסנדלר.

הייתי מניח את כף הרגל שלי על פיסת קרטון,

השכונות שהגיע אליהן. אצל האשכנזים: "אלטע זאכען, אלטע שייך". אצל הספרדים: "רופה וייג'ה". ובין לבין היה מתבל בעברית.

הוא היה קונה ספוד, ארונות, בגדים ישנים. בדרך כלל היה עובר עם שק על גבו. המתקדמים היו באים בעגלה רתומה לסוס או לפֶרֶד.

המשאומתן בזמן המכירה והקנייה היה מרתק, ולעתים כל השכונה היתה שותפה בו. כולם ידעו מה קנה מי וממי.

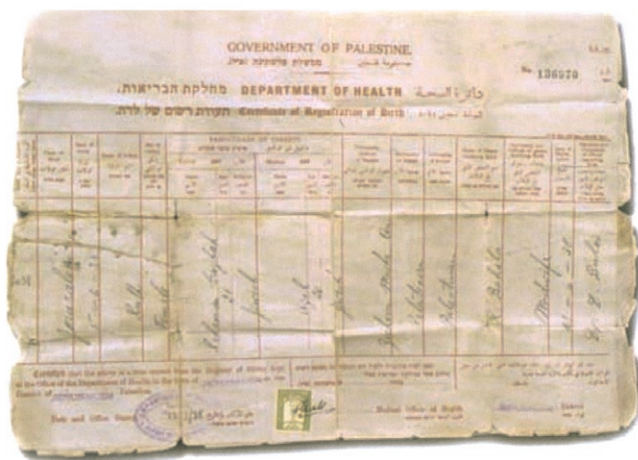
יהודה עצבה

שגיאות של אשכנזים

סבי, בן-ציון בֶּחֶן משלחה, היה סֶדֶר יָד. בצעירותו סידר את הספר "חוק לישראל" של העדה הבוֹכְרִית. הוא היה הסֶדֶר המוֹעֵדף על אליעזר בן-יהודה. אליעזר בן-יהודה טען שהספרדים הם סֶדֶרִים טובים יותר מהאשכנזים, בזכות ההיגוי הצח שלהם בעברית והדגש על האותיות הגרניות. הוא לא סָמַך על האשכנזים, שעושים שגיאות, למשל מחליפים ה"א בעי"ן, ורצה שסבי יעבוד אִתּוֹ. פעם, כשהלך סבי לרחוב החפשים כדי למסור לבן-יהודה הַגָּהוֹת, ראה אותו עומד ליד סטנד ומַעֲלִי פֶלֶקֶט מאיר עיניים: "הזמן קצר והמלאכה מרובה".

יוסי בֶּחֶן

נסיעה מיוחדת

פעמים רבות היה שׂי עֶגְנוֹן אומר לעצמו ולָנוּ: "אני צריך לנסוע לירושלים". ירושלים היתה אז רחוקה מאוד, והנסיעה אליה יקרה, לכן נהגנו פאילו אנחנו צריכים לנסוע לירושלים, והיינו לוקחים אותו. כשהיינו מגיעים לירושלים, הוא היה מוציא עשרה גרוש, נותן לנו אותם ואומר: "שְׁלִיחִי מְצוּוֹה אִתָּם". בְּנֶרְאָה ידע שנסענו במיוחד למענו.

יהודה עצבה (מפי לאה)

איפה הקרח?

מאדאם בוליסה, אשה ממשפחה אמידה, היתה הראשונה שקנתה פריג'ידר בשכונה שלנו. בִּימִים ההם, כל הדלתות היו פתוחות. כשמאדאם בוליסה קנתה פריג'ידר, באו כל השכנים לראות אותו, וכולם הסתובבו ואמרו: "איזה יופי! איזה יופי!" היתה לנו שכנה פורדייה. היא הסתובבה מסביב למקרר ואמרה: "יופי! יופי! אבל איפה הקרח?"

שמואל בֶּחֶן

אלטע זאכען

אלטע זאכען היה הצליל האמיתי של ילדותנו. מוכר האלטע זאכען נעזר בפעמון, וקולו המיוחד היה חודר מהרחוב לתוך הבתים. לא כל אחד יכול להיות אלטע זאכען. כדי להיות אלטע זאכען, אתה צריך להיות בעל תכונות של איש תיאטרון, שחקן טוב, בעל קול אדיר, איש עסקים שידע לנהל משא ומתן, בעל פושר של אֶתְלֵט וּמְרִים מְשְׁקוּלוֹת, אדם שפמעט לא אוֹכֵל ולא שותה כל היום, תמיד בכּוֹשֶׁה, מומחה לשפוד ופסיכולוג של בני אדם. בקיצור, זה לא מקצוע שלומדים באוניברסיטה, אלא מקצוע של אוניברסיטת החיים.

גדולתו של האלטע זאכען, שידע להחדיר את הג'ינגלים שלו קָצֵר וּלְעֵנִיָּין ובכמה שפוד, על-פי

והסנדלר היה שולף עיפרון קופי מאַחֲרֵי תְנוּךְ האוֹזֵן שלו בְּאַרְשֶׁת חגיגית, מְרִיב אוֹתוֹ בְּלִשׁוֹן, מסמן את הרגל הקטנה על לוח הַקְרִטוֹן, ותמיד היה מקבל רֶמֶז עבה מאבא או מאמא, להגדיל את המידה.

אחרי ציפייה של ימים רבים, הייתי הולך לסנדלר לקבל את הנעליים החדשות, מכניס את הרגל לנעל, והופ, הרגל היתה מחליקה פנימה בקלות. ילד עם כָּף רגל קטנה מקבל נעליים ענקיות. מה עושים? תוֹחֵבִים עיתונים, לא חשוב איזה – "הארץ", "המודיע", "הצופה", "על המשמר". וכשהילד גדל, בכל חודש שולפים חתיכת עיתון. ועבור כמה חודשים, כשהנעל לוחצת, מה עושים? חותכים מלפנים. כשהנעל לוחצת עוד, מה עושים? חותכים מאחור, והרי לכם זוג נעלי בית לתפארת.

ואז שוב בא פסח, שְׂמַחַה רבה, ושוב זכיתי בנעליים חדשות.

יהודה עצבה

מקרר פיילה

המקרר שלנו בבית היה פיילה, ארגו של תנובה. היה לנו שק, והיינו הולכים לבית-החרושת לקרח ברחוב צפניה וקונים רבע בלוק. מחכים שיחתכו את הרבע בלוק וגם מנסים לתפוס חתיכות קרח קטנות. זה היה כמו אַרְטִיק בשבילנו.

את האוכל היינו שמים במקרר הזה. במים שְׁנֹלוּ מבלוק הקרח היו משתמשים לשירותים או לספוג'ה. לגינסבורג היתה חנות דגים, ובה מקרר ענקי. כל השכונה היתה שמה אצלו את האוכל. הוא היה פותח כל יום בין תשע לעשר.

יונה באֶגֶד

